

УДК 316.354.4

Коваль Геннадій Валерійович, аспірант кафедри практичної психології факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету.

e-mail: Gennadiy83zp@i.ua

**ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ НА ПІДТРИМКУ АТО: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА
СПЕЦИФІКА ЯК ОБ'ЄКТУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
АНАЛІЗУ**

Анотація

В статті розглядається проблематика соціально-психологічного аналізу волонтерства на підтримку АТО як великої соціальної групи. Актуалізуються та узагальнюються розвиток поглядів на проблему волонтерства у контексті соціально-філософського, політологічного, загально-психологічного та соціально-психологічного підходів до аналізу. Означається не достатня розробленість соціально-психологічного аналізу волонтерства як певної соціальної групи чи громадянського руху на теренах України загалом, та соціально-психологічного аналізу волонтерського руху на підтримку антитерористичної операції на сході України 2014-2016 років, зокрема. У розрізі аналізу конституційних цінностей виокремлюється специфіка волонтерства АТО як інституту громадянського суспільства, що виконує функції та завдання інститутів держави. Обґрунтовується, що волонтерство АТО як інститут громадянського суспільства, який виконує завдання та функції держави, являє собою унікальне явище не тільки в українській, але загалом – світовій соціальній реальності. Оскільки конструює соціальну реальність специфічним образом, а отже складає собою актуальну для аналізу проблему. Що є аргументом до постулювання точки зору, що специфіка волонтерства АТО в розрізі предмету соціальної психології потребує рефлексії науковими засобами. Обґрунтовується проблема структури цінностей як можливого актуального предмету соціально-психологічного аналізу волонтерства на підтримку АТО, оскільки

дане явище перебуває на етапі свого становлення та формування, а тому сталі характеристики великих соціальних груп наразі не можуть братися до уваги.

Ключові слова: волонтерство, громадський рух, громадянський інститут, соціальна група, цінності держави, конституційні цінності, волонтери АТО.

Коваль Геннадий Валерьевич, аспирант кафедры практической психологии факультета социальной педагогики и психологии Запорожского национального университета

**ВОЛОНТЕРСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В ПОДДЕРЖКУ АТО:
АКТУАЛЬНОСТЬ И СПЕЦИФИКА КАК ОБЪЕКТА СОЦИАЛЬНО-
ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ АНАЛИЗА**

Аннотация

В статье рассматривается проблематика актуальности социально-психологического анализа волонтерства в поддержку АТО как большой социальной группы. Актуализируется и обобщается развитие взглядов на проблему волонтерства в контексте социально-философского, политологического, общепсихологического и социально-психологического подходов к анализу. Обозначается неразработанность социально-психологического анализа волонтерства как определенной социальной группы или общественного движения в Украине в целом, и социально-психологического анализа волонтерского движения в поддержку антитеррористической операции на востоке Украины 2014-2016 годов в частности. В разрезе анализа конституционных ценностей выделяется специфика волонтерства АТО как института гражданского общества, который выполняет функции и задачи институтов государства. Обосновывается, что волонтерство АТО как институт гражданского общества, который выполняет задачи и функции государства, представляет собой уникальное явление не только в украинской, но в целом –

мировой социальной реальности. Поскольку конструирует социальную реальность специфическим образом, следовательно, составляет собой актуальную для анализа проблему. Что является аргументом в постулировании точки зрения, что специфика волонтерства АТО в разрезе предмета социальной психологии требует рефлексии научными средствами. Обосновывается проблема структуры ценностей как возможного актуального предмета социально-психологического анализа волонтерства в поддержку АТО, поскольку данное явление находится на этапе своего становления и формирования, а потому устоявшиеся характеристики больших социальных групп пока не могут приниматься во внимание.

Ключевые слова: *волонтерство, общественное движение, гражданский институт, социальная группа, ценности государства, конституционные ценности, волонтеры АТО.*

Koval Genadiy Valeriyovych, graduate student of applied psychology faculty of social pedagogy and psychology of Zaporizhzhya National University, Ukraine, Zaporizhzhya

VOLUNTEER MOVEMENT IN SUPPORT OF ATO: RELEVANCE AND SPECIFICITY AS OBJECT OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ANALYSIS

Summary

The relevance of the problems of social-psychological analysis of the volunteer movement in support of the ATO as a large social group has been considered in the article. Also, the views on the issue of volunteering in the context of socio-philosophical, political, general psychological and socio-psychological approaches to analysis has been updated and summarized development of. Determined that the social-psychological analysis of volunteering as a particular social group or social movement in Ukraine in general and social-psychological analysis of volunteering in support of anti-terrorist operation in eastern Ukraine 2014-2016 years is not enough developed. In terms of analysis of constitutional

values have been highlighted the specifics of volunteering ATO as an institute of civil society performing the functions and tasks of state institutions. Circumstance that volunteering ATO as a Institute Civil Society, which performs tasks and functions of the state, is a unique phenomenon not only in Ukrainian's, but in general - world's social reality, have been grounded. The volunteering ATO therefore is a relevant issue for analysis because so is specific method designs the social reality. That argument allows to the postulation of the view that specificity volunteering ATO in terms of subject matter of social psychology requires scientific reflection. The problems of the structure of values as a possible object of socio-psychological analysis volunteering ATO have been argued as relevant, because this phenomenon is at the stage of its development and formation, so permanent characteristics of large social groups now can not be taken into account.

Keywords: *volunteering, social movement, civic institutions, social group, the state values, constitutional values, volunteers ATO.*

Постановка проблеми: В нинішніх умовах актуалізації суспільної потреби у волонтерському русі на підтримку антитерористичної операції на сході нашої держави, проблематика становлення волонтерства загалом як громадянського інституту вийшла на суттєво новий рівень.

Так, за результатами опитування «Постмайданна благодійність і волонтерство-2015», проведеного фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва», у порівнянні з 2012 роком волонтерська активність населення суттєво збільшилася, за деякими параметрами в два рази у відсотковому відношенні [8].

Соціально-психологічні аспекти дослідження волонтерства, що зазвичай виокремлюється, перш за все, як громадянський рух та соціально корисна діяльність, вивчалися рядом авторів. Зокрема, Г. Бойко, Я. Воеводиною, С. Оліх, Т. Матвійчук, В. Перетяцько. Переважна більшість досліджень була проведена до 2013 року. Тому автори просто не мали

можливості виокремлювати в якості об'єкту дослідження волонтерський рух на підтримку АТО зокрема, та його вплив на становлення волонтерства як інституту громадянського суспільства в цілому. Таким чином, існуюча прогалина у вивченні соціально-психологічних аспектів волонтерського руху потребує свого заповнення.

Мета статті: Таким чином, основна мета статті полягає у обґрунтуванні актуальності дослідження волонтерства на підтримку АТО як об'єкту соціально-психологічного аналізу у його своєрідній специфіці.

Виклад основного матеріалу: волонтерство, як неоднорідний соціальний феномен сьогодення, вивчається в контекстах соціально-філософського, політологічного, соціологічного, соціально-економічного, правового, психологічного, соціально-психологічного дискурсів. В межах психологічної науки питання ставиться, перш за все, в розрізі супроводу педагогічної та соціально-педагогічної діяльності, підготовки до волонтерської діяльності тощо.

На сьогодні волонтерський рух, який розуміється як інститут громадянського суспільства, є більш менш добре дослідженим у соціологічній науці. Зокрема, тенденції та перспективи розвитку волонтерської діяльності у Європі та Великобританії розглядали Дж. Девіс Сміт, М.Харріс, К.Рочестер, Р.Хедлі, у США - С.Елліс, К.Кемпбел; проблеми менеджменту волонтерських програм та управління діяльністю волонтерів вивчали Л.Ремрайк, Л.Графф, С.Маккарлі, Р.Лінч, С.Вінйард, Б.Стайлінгс, К.Бідерман, Дж.Нобл, Л.Роджерс. Сектор роботи з волонтерами досліджували С.Маккарлі, Р.Лінч, С.Вінйард, С.Елліс, К.Кемпбел, К.Вейсман, А.Вейсборд, К.Нойс, Б.Вітіч [5-6; 8; 13-14].

На теренах колишнього СРСР російські дослідники також звертались до проблематики волонтерської діяльності. С.Синецький та М.Львова досліджували соціальний портрет російських волонтерів та ставлення населення і спеціалістів високої кваліфікації до волонтерської діяльності, приділивши значну увагу проблемам залучення до волонтерства і мотивації.

Волонтерство вивчали також О.Веліканова, В.Гараніна, В.Кочеткова, Н.Черепанова, Г.Бодренкова, яка також узагальнила і проаналізувала ряд досліджень волонтерського сектору. Л.Кудринська розглядала сутність, функції та специфіку добровільної діяльності з позицій трудового підходу. С.Шиндаулетова проаналізувала нормативну базу ряду держав і проблеми правового регулювання волонтерської діяльності [5-6; 8; 13-14]. Дослідження елементів волонтерського руху в Україні можна знайти в роботах Р.Вайноли, А.Капської, Н.Комарової, О.Безпалько, О.Карпенко, І.Звереві, Г.Лактіонової [13-14].

Також з аналізу літератури видно, що добре досліджений аспект волонтерства як соціально-педагогічної діяльності та діяльності соціального працівника у сфері соціального обслуговування. Тобто, мова йде про дослідженість волонтерства як професійної компетентності у розрізі її формування, мотивації, та безпосередньої реалізації. Зокрема, дана проблематика розкривається у працях Андреевої М. О., Балашова Е. М., Башкірева В. А., Білої О. О., Бондаренко З. П., Борисюка С. О., Вайнілович Н. А., Шумакової О.С. та ряду інших дослідників.

Аналіз волонтерства як певного виду діяльності також розробляється у аспекті його психологічного забезпечення, як дослідження особистісних рис, що сприяють становленню волонтера, аналіз мотиваційно-ціннісної сфери тощо. Зокрема дана проблематика розкрита в працях Балашова Е. М., Лях Т.Л..

Таким чином, волонтерство, як певний суспільний феномен, у розрізі наукової цікавості до нього, є об'єктом доволі дослідженим. Широта охоплення в розробці даного поняття зачіпала різні його аспекти. Але, в той же час, з аналізу літературних джерел помітно, що в соціально-психологічному аспекті дослідження волонтерства як громадського інституту та волонтерів як соціальної групи, представлені мало. Так, перш за все, потребує аналізу волонтерство як велика соціальна група. З іншого боку, в контексті вивчення соціальної реальності загалом, та її конструювання

зокрема, окремого висвітлення потребує питання щодо особливостей волонтерського руху як інституту громадянського суспільства у реалізації соціально значущих функцій. Даний ряд питань виокремлює лише можливі проблеми, що потребують свого розв'язання, але вони, наразі, підтверджують обґрунтованість актуальності дослідження визначеного соціального явища у соціально-психологічному аспекті постановки питання.

Окремого обговорення потребує вплив на розвиток волонтерства в нашій країні такого сучасного соціального явища, як добровольчий волонтерський рух на підтримку АТО на сході нашої держави. Як вже означалося, вказане соціальне явище саме по собі стало визначальним, але, окрім того, вивело проблематику становлення волонтерства в цілому на суттєво новий рівень. Адже, очевидно, що самим фактом свого розгортання, як це помітно з результатів соціологічних опитувань, воно змінило динаміку становлення та інституалізації волонтерства в цілому.

Науковий інтерес до добровольчого та волонтерського рухів на підтримку АТО наразі яскраво виражений, що зокрема засвідчується наявністю та зростанням робіт, присвячених даній тематиці. Зокрема, особливості волонтерського руху на підтримку АТО освітлені в працях Д. М. Горєлова, О. А. Корнієвського, Л. О. Жужі, О. Мандебури, Л.І. Ільчука, О.О. Давидюка, С.П. Плечка, Ю.М. Петренка, О.І. Куца, І.В. Голубкової, О.М. Штихалюка.

Зокрема, в доробках Жужі Л.О. та О. Мандебури розкрито політологічний аспект волонтерського руху на підтримку АТО. Вказаними авторами обґрунтовується позиція, що дане соціальне явище як громадянський рух стало вагомим соціально-політичним чинником, який відіграє вагому роль в тих політичних процесах, що наразі розгортаються. Ними також відмічається суттєвий сплеск громадянської активності. Зокрема, дослідники наголошують на актуальності введення таких описових конструктів як «народження громадянського суспільства», «народження політичної нації» тощо[5-6; 8-9].

В роботах Д. М. Горєлова та О. А. Корнієвського проводиться широкий порівняльний аналіз волонтерства у нашій державі з його зарубіжними аналогами. Дається характеристика становища волонтерства в умовах зовнішньої агресії. В цілому, вказаними авторами аналітичний доробок розробляється для удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази сприяння державою діяльності українських волонтерських організацій [4; 7].

В колективній праці Л.І. Ільчука, О.О. Давидюка, С.П. Плечка, Ю.М. Петренка, О.І. Куца, І.В. Голубкової, О.М. Штихалюка волонтерство аналізується, перш за все, як добровільна, неоплачувана діяльність. Вказуючи на нестабільну соціально-психологічну та економічну ситуацію в державі, даний колектив авторів наголошує на необхідності апробувати та поширити на соціальну сферу України досвід волонтерської діяльності передових країн світу, насамперед країн Європейського Союзу. І саме в цьому розрізі провадить вказаний аналіз.

Отже, помітно, що не зважаючи на поширення досліджень саме волонтерства на підтримку АТО, соціально-психологічна проблематика лишається в них не розкритою. Не розкритою, також, полишається й визначальна специфіка вказаного соціального явища, яка також має бути досліджена в рамках соціально-психологічного підходу до постановки проблеми. Натомість помітно, що волонтерство намагаються аналізувати через сукупність поглядів на нього, що склалися до теперішнього часу. Але це не дозволяє виявити сутнісну специфічну відмінність вказаного соціально-психологічного явища, а тому потребує окремого означення та розкриття.

Сутність специфіки руху волонтерів на підтримку антитерористичної операції на сході України може бути позначено та розкрито в ряді міркувань.

Звернувшись до першоджерела, можливо процитувати: –

«Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». [1]

Таким чином, стаття 3-тя Конституції України закріпила основоположні найвищі соціальні цінності держави, що визначають та направляють зміст і спрямованість її діяльності. Таким чином особистість є основним суб'єктом, на який спрямована діяльність всього державного механізму.

Як відомо, Г. Оллпорт головною задачею психології вважав необхідність пояснити унікальність індивіда [12]. Тому основоположну властивість особистості, у першому приближенні, можливо виокремити як її унікальність. З цього випливає, що ми всі як особистості рівні між собою; рівні саме тому, що унікальні.

Але тут одразу виникає питання, яке потребує відповіді – коли саме замість унікальності виникає рівність? Напевно в етичній та психічній реальностях, в сфері де стикаються «Я» і «Ти» [10], в їх побутовому природньому бутті як унікальностей в принципі неможливі математичні операції порівняння. Але рівність є достеменним фактом. Життя самого великого з людей нічим не гірше життя самого жалюгідного із людей. Але й не краще од нього. Адже, внаслідок унікальності кожного з них як особистостей, з очевидністю виникає порожнеча незмірності, а вже з неї і непорівнянності. Така загальна логіка розкриття гуманістичного утвердження цінності особистості. Чи не означає це, що для судження про цінність тієї чи іншої унікальності, тієї чи іншої індивідуальності, в решті решт – тієї чи іншої особистості – дуже важко, якщо взагалі можливо, підшукати достатні основи не те що для істинності такого судження, але для самої можливості побудови такого судження? Але судження такі тим не менш повсякчасні. Особистість, беззаперечно, оцінюється з різноманітних критеріїв – починаючи з правових відносин і закінчуючи соціальними вимірами стратифікації, професіоналізації, нації, гендеру, статті тощо. І, напевно, необхідність оціночних суджень і є підставою для порівняння й

затвердження рівності. Тобто, коли з'являється необхідність порівняння та оцінки унікальності, або інакше кажучи – коли особистість стає учасником соціального процесу, то в цей момент й відбувається діалектичний стрибок. Той стрибок, який вузол протиріччя між унікальністю особистості та рівністю особистостей розрізає ствердженням принципу рівності.

Втім питання вирішується дещо інакше. А саме, підведенням одного поняття під інше. Унікальною визнається особистість. А людина вже є порівняною та відповідно рівною у відношенні до чогось.

«Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». [1]

Таким чином, можливо стверджувати як висновок, що принцип рівності є основоположною цінністю соціального буття.

В той же час, принцип рівності, як основоположна цінність соціального буття, формалізує унікальність особистості. Через формалізацію вводить особистість у спільне буття та визначає її місце серед інших унікальностей. Визначає її місце серед рівних членів громадянського суспільства.

Таким чином – шляхи взаємодії у всебічному розвитку особистості на векторі дотичності між особистістю та громадянським суспільством розгортаються у формі «я - вони» як взаємозалежні впливи у суб'єкт-суб'єктній взаємодії. Іншими словами – такі способи формалізації суспільних процесів як інституції громадянського суспільства організують взаємовплив у напрямку того, що «вони» можуть зробити для унікальної особистості. Що у взаємообернутості цього впливу формулюється як – що «я» може зробити для «них».

На цьому вектор формалізації суспільних відносин не обривається, а продовжує своє просування і формалізує вже громадські інституції. Результатом такої формалізації є створення вже не громадських інституцій, а державних інституцій. Які реалізують суб'єкт-суб'єктну взаємодію вже не у векторі «я-вони», а у векторі «вони-вони». Іншими словами – державу, в

реалізації її функцій та завдань, можливо розглядати як те, що «вони» можуть зробити і роблять для «них».

Таким чином, стає помітним що відсутній прямий місток між закріпленими та задекларованими найвищими соціальними цінностями, гарантіями напрямками та спрямованістю діяльності держави з одного боку. Та реальними механізмами й шляхами реалізації та впровадження їх у буття особистості з іншого боку.

Звідси зрозуміло, що завданням держави на сучасному етапі її розвитку є «де-формалізація» своїх інституцій. Можливий напрямок такого процесу «де-формалізації» може відбуватися шляхом впровадження програм реалізації завдань держави інституціями громадянського суспільства. Мова йде не про згортання державних інститутів, а про забезпечення взаємовпливу та взаємозв'язків між державою, громадянським суспільством та особистістю. Мета сучасної держави має формулюватися як: – повернення людини, її особистості та унікальності назад до світу та у світ; забезпечення її всебічного розвитку та буття у світі, а не у формалізованому соціумі. Тільки таким чином може бути не тільки задекларована, але і реально виконана третя стаття Конституції України.

В той же час, після узурпації влади, Україна, як держава, опинилася в доволі кризовій ситуації. Адже зрозуміло, що узурпація призвела до подій Революції Гідності та подальшої агресії Російської федерації. Сприяла окупації ряду територій та розгортанню воєнного конфлікту, що лише умовно носить назву антитерористичної операції, та все більше набуває ознак перманентності. Таким чином, на сучасному етапі розвитку своєї державності, розбудові демократичних інститутів та ствердженні гуманістичних та соціальних цінностей, Україна стикнулася з цілим рядом викликів та випробувань, що позначилися на зрушеннях в соціально-правовій, соціально-політичній, соціально-економічній, та врешті решт, соціально-психологічній сферах буття держави.

« ... проявилася кричуща неготовність державних структур ефективно реагувати на виклики та діяти в екстремальних умовах суспільного конфлікту, територіальної анексії та окупації частини української території.». [4; 7]

В умовах, що створилися, державні інституції, здавалося б, мали піти по шляху згортання демократичних прав та свобод, встановлення контролю над проявами громадянського суспільства [11], що пошук можливостей безпосереднього втілення третьої статті Конституції України робило б мало актуальним.

Натомість, наразі доволі очевидно, що зазначений вище процес «деформалізації» державних інституцій набирає обертів. Так, входження інституцій громадянського суспільства у царину державного буття навпаки тільки розгортається.

Яскравим прикладом цього служить становлення та функціонування на теренах країни цілого прошарку суспільних рухів та громадянських ініціатив, зокрема волонтерського руху на підтримку АТО, волонтерського руху для вирішення проблем тимчасово переміщених осіб. Добровольчого руху для безпосередньої участі в АТО задля забезпечення її проведення, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України. Громадянської платформи «Революційний пакет реформ», що приймає активну участь у забезпеченні, перш за все, законодавчого аспекту впровадження реформ.

« ... Вітчизняне громадянське суспільство продемонструвало вражаючу здатність до консолідації і мобілізації, зумівши створити дієву мережу громадських ініціатив та об'єднань, які взяли на себе вирішення найбільш гострих та невідкладних проблем, з якими українська спільнота не стикалася від часів здобуття державної незалежності 1991 р.»[4; 7]

В контексті сказаного стає очевидним, що й такі основоположні царини діяльності держави як національна безпека, законодавчий процес, соціальна функція тощо, також стають предметом забезпечення, регуляції та реалізації

інститутами громадянського суспільства, а не лише виключно прерогативою держави. Інакше кажучи – інституції громадянського суспільства активно перебирають на себе виконання завдань та функцій держави.

Виходячи з цього, питання має ставитися саме про необхідність вивчення, в соціально-психологічному аналізі, специфічних характеристик руху волонтерів на підтримку АТО, а не соціально-психологічних аспектів волонтерської діяльності в цілому. Виходячи з того положення, що предметом вивчення соціальної психології є соціальна реальність в широкому розкритті цього конструкту, то і методи конструювання цієї реальності мають складати практичний науковий інтерес. Як свідомого так і не свідомого конструювання соціальної реальності. І в цьому розрізі, конструювання соціальної реальності методами громадянських суспільних інститутів, а також самі ці інституції, що перебирають на себе завдання та функції у розбудові соціальної реальності, які відведені натомість державним інституціям, являють собою унікальний соціально-психологічний предмет вивчення. Тобто, є нагальним та необхідним розкриття соціально-психологічних особливостей специфіки волонтерського руху на підтримку АТО як інституту громадянського суспільства, що виконує функції та завдання держави.

Таким чином, можливо означити сукупність обставин. Перш за все – волонтерський рух на підтримку АТО, добровольчий рух для безпосередньої участі в АТО, реформаторсько-правовий рух, займають непересічне місце в сучасному політичному, соціальному, громадянському, правовому та державницькому процесах. Вони отримали велике суспільне та державне визнання [2; 4; 6-9]. Користуються високим рівнем особистісної та соціальної довіри [2; 4; 6-9]. Увійшли до владних структур, а отже є суб'єктами політично-правового процесу. Але також варто означити, що наявною є і певна соціальна проблематика. Так, зокрема, зазначаються численні випадки шахрайства та спекуляцій під відкриттям волонтерської ініціативи [2], певні спроби дискредитації волонтерів у інформаційному просторі [2], що свідчить

про незавершеність етапу формування, а про продовження його становлення та розвітку.

Та обставина, що наразі зазначені групи перебувають на етапі свого формування та становлення й про більш сталі властивості великої групи як то традиції, ритуали та звичаї говорити немає змоги. В той же час, саме специфіка інституту перебирати на себе виконання завдань та функцій держави, в контексті третьої статті Конституції України та процесу «деформалізації» державних інституцій, задає можливий вектор соціально-психологічного аналізу. Який можливий на етапі становлення та незавершеного формування. Так, означені в цитованих статтях Конституції, особистість та її унікальність як найвища соціальна цінність держави та принцип рівності як виразник цінності соціального існування, можуть бути окреслені як зміст означеного вектору аналізу. Інакше можливо сформулювати наступним чином. Дослідження волонтерства як великої соціальної групи можливе та необхідне у розрізі структури цінностей та ціннісних орієнтацій цієї групи.

Дослідження цінностей у соціальній та загальній психологічних дисциплінах має свою довгу традицію та сталий характер. Так, на початку ХХ століття цінності досліджувались, зокрема, Н. Гартманом, Дж. Дьюї, М. Шелером, В. Дільтеєм, Р. Перрі, Г. Беккером, Р. Лінтоном, Т. Парсонсом та рядом інших авторів. Надалі проблема цінностей розроблялася також В. Франклом, Е. Фроммом, А. Маслоу, Р. Меєм, К. Роджерсом, Г. Олпортом. Суттєвий внесок у розвиток поглядів на ціннісне утворення внесли М. Рокич, Ш. Шварц та У. Біліскі.

У радянській психології в межах загально психологічної теорії діяльності вивчення цінностей також має сталий та виражений характер і, зокрема, можуть бути зазначені імена таких дослідників, як А.Н. Леонт'єв, Л.И. Божович, А. Г. Асмолов, Б. С. Братусь, Ф. Є. Василюк, Д. О. Леонт'єв, В. В. Столін А.Г. Здравомислов, Н.М. Лебедева, А.В. Сухарев, В.Ю. Хотинець, Г.М. Андреева, Б.Д. Паригін, А.В. Петровский, В.А. Ядов та інші.

У вітчизняній сучасній соціальній психології цінності досліджувалися І. Бондаревською, Ю. Верстою, Г. Гараніною, В. Горбуною, В. Кайгер, О. Капустюк, А. Котельник, А. Пашкіною, Ю. Романенко, О. Скулатовою, О. Ткаченко, Ю. Шайгородським, Д. Ядранським, М. Яновським.

Таким чином, в достатній мірі очевидно є та обставина, що в психологічній науці цінності у різних напрямках аналізу є достатньо розробленим поняттям. Це, в свою чергу, робить обґрунтованим припущення, що розкриття соціально-психологічних особливостей ціннісно-сислової сфери волонтерського руху на підтримку АТО може бути забезпечене достатнім методологічним та теоретичним матеріалом. Що обумовлює необхідність подальшого поглибленого аналізу вказаного напрямку.

Висновки та перспективи подальших досліджень: Виходячи з вище означеного, стає помітно, що актуальність вивчення різного роду соціальних процесів, які наразі відбуваються в межах інституту волонтерства в нашій державі, стає не тільки можливою, але й очевидно необхідною. Адже ці процеси знаходяться на стадії оформлення та становлення й тому потребують не лише саморефлексії, але й рефлексії науковими засобами. Зокрема, дослідження соціально-психологічних особливостей цілісно-сислової сфери волонтерського руху на підтримку АТО як інституту громадянського суспільства, а також як великої соціальної групи, потребує своєї реалізації.

Список використаних джерел

1. Конституція України. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Волонтерський рух допомоги українським військовим (2014–2016) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерський_рух_допомоги_українським_військовикам_\(2014–2016\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерський_рух_допомоги_українським_військовикам_(2014–2016))

3. Громадянське суспільство, його функції та можливості в сучасних умовах. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=713

4. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналітична доповідь. – К.: НІСД, 2015. – 36 с.

5. Жужа Л. О. Моральні аспекти волонтерського руху на підтримку АТО /Лілія Жужа // *Evropský politický a právní diskurz*. – 2015. – Volume 2. – Issue 2. - P. 210-215.

6. Жужа Л. О. Волонтерство ато як політичний інститут: сутність та вплив на громадянське суспільство України / Лілія Жужа // *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. – 2015. – том 1. – випуск 1. – с 38 – 49

7. Корнієвський О. А., Горелов Д. М. Український волонтерський рух у контексті світового досвіду // *Науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень «Стратегічні пріоритети»*. — 2015. — № 1 (34). — С. 95–100.

8. Мандебура О. Волонтерський рух в Україні як нова форма взаємодії влади і громадянського суспільства. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України ім. І.Ф.Кураса. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ipiend.gov.ua?mid=12&action=article_detail&article_id=8

9. Постмайданна благодійність і волонтерство-2015: результати соцдослідження. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». [Електронний ресурс]. — доступу: <http://dif.org.ua/article/postmaydannablagodiynist-i-volonterstvo-2015-rezultati-sotsdoslidzhennya>

10. Тілліх П. Мужество быть. К.: Дух і Літера, 2013. – 200 с.

11. Тоталітаризм. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/тоталітаризм>

12. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 1999. 608с. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/hjelz01/index.htm>

13. Чухрай М. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні: реалії та перспективи / Марія Чухрай // Соціологічні студії. Розділ IV. Соціальні реальності в емпіричних дослідженнях. – 2013. – випуск 1(2).

14. Юрченко І. В. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні : дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.03 / Юрченко Ірина Вадимівна. — К., 2009. — 219 с.

References transliterated

1. Konstytutsiia Ukrainy. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>

2. Volonterskyi rukh dopomohy ukrainskym viiskovym (2014–2016). Retrieved from [https://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерський_рух_допомоги_українським_військовикам_\(2014–2016\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерський_рух_допомоги_українським_військовикам_(2014–2016))

3. Hromadianske suspilstvo, yoho funktsii ta mozhlyvosti v suchasnykh umovakh. Retrieved from http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=713

4. Horielov D. M., Korniiievskiy O. A. (2015) Volonterskyi rukh: svitovyi dosvid ta ukrainski hromadianski praktyky: analitychna dopovid. Kiev: NISD

5. Zhuzha L. O. (2015) Moralni aspekty volonterskoho rukhu na pidtrymku ATO. Evropský politický a právní diskurz, Vol. 2, 2, 210-215

6. Zhuzha L. O. (2015) Volonterstvo ATO yak politychnyi instytut: sutnist ta vplyv na hromadianske suspilstvo Ukrainy. Suchasne suspilstvo: politychni nauky, sotsiolohichni nauky, kulturolohichni, Vol. 1, 1, 38 – 49

7. Korniiievskiy O. A., Horielov D. M. (2015) Ukrainyskyi volonterskyi rukh u konteksti svitovoho dosvidu. Stratehichni priorytety, Vol.1 (34), 95–100[In ukrainian]

8. Mandebura O. (2015) Volonterskyi rukh v Ukraini yak nova forma vzaiemodii vlady i hromadianskoho suspilstva. Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy im. I.F.Kurasa. Retrieved from http://ipiend.gov.ua?mid=12&action=article_detail&article_id=8

9. Postmaidanna blahodiinist i volonterstvo-2015: rezultaty sotsdoslidzhennia. Fond «Demokratychni initsiatyvy im. Ilka Kucheriva». Retrieved from <http://dif.org.ua/article/postmaydanna-blagodiynist-i-volonterstvo-2015-rezultati-sotsdoslidzhennya>

10. Tillich P. (2013). Muzhestvo buty. Kiev: Dukh i Litera

11. Totalitaryzm. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/totalitaryzm>

12. Hjelle L., Ziegler D. (1999) Personality Theories. SPb: Pyter, Retrieved from <http://www.psylib.ukrweb.net/books/hjelz01/index.htm>

13. Chukhrai M. (2013) Instytutsionalizatsiia volonterskoho rukhu v Ukraini: realii ta perspektyvy. Sotsiolohichni studii. Rozdil IV. Sotsialni realnosti v empiroychnykh doslidzhenniakh, Vol.1(22), 104-108

14. Iurchenko I. V. (2009) Instytutsionalizatsiia volonterskoho rukhu v Ukraini. Candidate's thesis. Kiev

Отримано: 12.11.2016

Відрецензовано: 25.11.2016

Опубліковано: 29.12.2016